



Μεταφράσεις σε Συριακό έδαφος: Συλλογή κειμένων για τη Rojava και το Ισλαμικό κράτος. Πάνω στο Βιβλίο της μεταφραστικής ομάδας "the ajanib project"

Σημειώσεις της συνέλευσης φάμπρικα★υφανέτ

1. Η αυτοδιάθεση των εθνών

Το τελευταίο διάστημα, έχει ξαναμπεί στη δημόσια σφαίρα το ζήτημα της Συρίας, μετά τους πρόσφατους βομβαρδισμούς της από την Αγγλία, τη Γαλλία και τις Η.Π.Α τον Απρίλιο του 2018, και τη διεύρυνση των δυνάμεων που εμπλέκονται στις στρατιωτικές συγκρούσεις στην περιοχή. Μετά από την καταστολή μίας εξέγερσης με πάνω από 500.000 θανάτους που έχουν προκληθεί κυρίως από το συριακό καθεστώς και τους συμμάχους του, το «δυτικό αντιπολεμικό κίνημα» βλέπουμε να ενδιαφερεται για το τι συμβαίνει στη Συρία, μόνο όταν εμπλέκονται στις εξελίξεις οι Η.Π.Α., το Ισραήλ ή το NATO. Η αντιμπεριαλιστική λογική συνήθως επιλέγει να εξισώνει τη βίαιη καταστολή πληθυσμών μόνο με τον ιμπεριαλισμό των Η.Π.Α. ή οργανισμών/κρατών που συνδέονται μαζί τους, παραβλέποντας τη συμμετοχή άλλων χωρών. Το πιο σημαντικό, όμως, είναι ότι θεωρεί ήσονος σημασίας τον κυριαρχο δολοφονικό ρόλο καθεστώτων, όπως αυτό του Άσαντ, σε βάρος του πληθυσμού της χώρας τους.

Με όρους θεάματος, τα γεγονότα στη Συρία εμφανίζονται πρωτίστως ως μια γεωπολιτική σύγκρουση, όπου τα συμφέροντα των ιμπεριαλιστών συγκρούονται σε ένα «ουδέτερο» έδαφος στις πλάτες του «απλού λαού». Σε ένα ευρύτερο πλαίσιο, βλέπουμε να επανέρχεται τα τελευταία χρόνια η άποψη περί αυτοδιάθεσης των λαών (ή ενός πληθυσμού), προς πολλαπλές κατευθύνσεις, αλλά και με διαφορετικές επεξηγήσεις. Μπορούμε να αναγνωρίσουμε τις ρίζες αυτής της λογικής σε δύο σημεία:

Το πρώτο σημείο βασίζεται στην άποψη περί εξαρτημένων από τα «ιμπεριαλιστικά συμφέροντα» χωρών, οι οποίες οφείλουν να αναπτυχθούν εθνικά αυτόνομα, προκείμενου μεταγενέστερα να φτάσουν στη «σοσιαλιστική επανάσταση». Η άποψη αυτή, που υποστηρίζει μία τέτοια διαδρομή προς την κοινωνική απελευθέρωση, διαψεύστηκε, καθώς οδήγησε σε πρακτικές που έφτασαν τελικά να συμβάλλουν στην ανάπτυξη του κεφαλαίου σε κάποιες χώρες, υπάγοντας το κοινωνικό ζήτημα στον εθνικισμό. Εντός αυτής της λογικής συχνά ενυπάρχει η πρόσληψη του πολέμου ως στρατηγικού εργαλείου στα χέρια των «καταπιεσμένων».

Το δεύτερο σημείο βασίζεται στην άποψη που θεωρεί ότι υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι για λόγους θρησκείας, χρώματος ή φυλής υπέστησαν διακρίσεις, εκτοπίσεις, φυλακίσεις ή ακόμα και μαζικές δολοφονίες, κάτι το οποίο τους έχει προσδώσει μια συγκεκριμένη εθνοτική ταυτότητα. Η άποψη αυτή συμπεραίνει το ότι αυτοί οι άνθρωποι θα πρέπει να έχουν το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης, ακόμα και αν αυτό σημαίνει τον σχηματισμό ενός δικού τους εθνικού κράτους. Οφείλουμε, όμως, να υπενθυμίσουμε ότι η συγκρότηση και η υπεράσπιση μίας εθνικής ταυτότητας δεν συντελείται ποτέ χωρίς να υπάρξουν θύματα.

Και στις δυο περιπτώσεις, το εθνικό κράτος και η ενίσχυση της κυριαρχίας του (και άρα και του εθνικισμού του) εκλαμβάνεται ως προϋπόθεση για τον «αυτοκαθορισμό» ενός λαού. Με το να μπαίνουν, λοιπόν, τα κράτη στο πρώτο πλάνο της πολιτικής ανάλυσης, βλέπουμε να επανακατασκευάζεται η έννοια του λαού που αποκρύπτει τις εκάστοτε κοινωνικές αντιθέσεις και διεκδικεί την κυριαρχία του μέσα από την πολιτική αντιπροσώπευση στον ορίζοντα του κράτους. Έτσι, βλέπουμε τα κράτη να αποκτούν για κάποιους έναν ριζοσπαστικό χαρακτήρα, προκείμενου αυτά να απελευθερώσουν τον λαό τους από τα ξένα συμφέροντα. Με αυτόν τον τρόπο, η εθνική ανεξαρτησία των ασθενέστερων κρατών παρουσιάζεται ως το απαραίτητο βήμα προς την κοινωνική απελευθέρωση, και η στήριξη του εκάστοτε κράτους και της κυβέρνησής του ως ο μόνος τρόπος για την παύση του εκάστοτε πολέμου.



Το 2011 οι αντιφάσεις στο εσωτερικό της Συρίας εξεράγησαν και οδήγησαν σε μια εξέγερση, που μετατράπηκε σε εμφύλιο πόλεμο και, στη συνέχεια, σε μια γενικευμένη πολεμική σύρραξη με τη συμμετοχή πολλών κρατών. Οι μορφές που πήρε η σύγκρουση σε αυτήν την περιοχή αποτυπώνουν τον τρόπο, με τον οποίο οι αγώνες των ανθρώπων αποζητούν αναγνώριση, εγγράφονται και διαμορφώνουν το κράτος. Τα οικονομικά αιτήματα, όπως και αυτά για εκδημοκρατισμό, αναγνωρίζονται μόνο ως «εθνικά» εντός της οργανωτικής λογικής του κράτους, που υποτίθεται εκφράζει το γενικό συμφέρον του λαού. Αντίστοιχα, η κίνηση των ανθρώπων για να αλλάξουν ριζικά τη ζωή τους (ιδιαίτερα σε συνθήκες εξέγερσης) συνοδεύεται από μία αίσθηση ανασφάλειας ως προς την αναπαραγωγή των συνθηκών διαβίωσης. Εδώ και αιώνες, όμως, τα κράτη είναι αυτά που παρουσιάζονται ως κύριοι εγγυητές της παροχής ασφάλειας και προστασίας προς κάθε κοινωνική ομάδα ενός πληθυσμού. Οι κρατικές μορφές που διαμορφώθηκαν, δηλαδή η κυβέρνηση Άσαντ, η αντιπολίτευση, η Δημοκρατική Συνομοσπονδία, η ουτοπία του Ισλαμικού Χαλιφάτου, αποτελούν την αντανάκλαση των προσδοκιών για ενσωμάτωση που εκφράζουν οι άνθρωποι στο αφηρημένο πεδίο του πολιτικού. Φάνηκε ότι η καθεμία από τις εμπλεκόμενες στη σύγκρουση πλευρές, θεωρούσε ότι εξέφραζε το «γενικό συμφέρον», κατασκευάζοντας έναν λαό προς εκπροσώπηση, και, τελικά, κατέληγε να διεξάγει έναν εθνικό αγώνα διαφορετικής κατεύθυνσης. Η παραπάνω διαδικασία συνέπεσε με την ένταση της στρατιωτικοποίησης ως όριο που συνάντησε η εξέγερση.

Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι προκείμενου να εδραιωθεί και να υπάρξει ως κυρίαρχη κάθε εθνική ταυτότητα, έθετε πάντα ως απαραίτητη την πολιτική, ιδεολογική αλλά και φυσική εξόντωση όσων αρνούνταν να περιορίσουν τους αγώνες τους στα όρια του έθνους. Η εθνική ενότητα πρέπει να δημιουργηθεί, προκείμενου να υπάρξει η μετάβαση σε ένα νέο έθνος κράτος, και η επίκληση σε αυτή την ενότητα, πέρα από την απόκρυψη των αντιθέσεων της κοινωνίας, δεν μπορεί παρά να σημάνει νέες εκκαθαρίσεις για όσες μειονότητες (εθνικές ή μη) δεν χωράνε στον νέο «απελευθερωμένο χώρο». Οπότε, καταλήγουμε ότι η στήριξη οποιουδήποτε νέου εθνικισμού (δηλαδή της προσπάθειας συγκρότησης ενός νέου έθνικού κράτους), δεν μπορεί παρά να οδηγεί στη στήριξη εθνικών και εθνοτικών αντιπαλοτήτων, επεκτατικών βλέψεων ή ακόμα και πολέμων. Δεν θέλουμε φυσικά μέσα από αυτό να καταλήξουμε στο ότι «όλοι οι εθνικισμοί είναι ίδιοι και απαράλαχτοι», αλλά ούτε και να συμπεράνουμε ότι η κάθε προσπάθεια για τη συγκρότηση ενός σύγχρονου έθνους-κράτους θα παράξει de facto γενοκτονίες, αλλά ότι καμία εθνική ταυτότητα δεν μπορεί να θεωρηθεί ριζοσπαστική, καθώς πάντα θα βρίσκει το όριο της στη διαλεκτική αναγνώρισή της από κάποιου είδους κράτος.

2. Κουρδικό Σήτημα

Σε αυτό το σημείο θα θέλαμε να σταθούμε πιο συγκεκριμένα στο κουρδικό ζήτημα, καθώς τόσο τα όργανα αντιπροσώπευσης της Rojava όσο και οι αλληλέγγυοι σε αυτήν, προπαγανδίζουν με κάθε τρόπο το ότι πραγματοποιείται μια επανάσταση, και σπεύδουν να την υπερασπιστούν ως τέτοια. Έτσι, μας γεννιούνται διάφορα ερωτήματα όσον αφορά το κατά πόσο μια επανάσταση μπορεί να πραγματοποιηθεί μέσα από έναν (εθνικό)απελευθερωτικό αγώνα που αφορά κυρίως μία εθνότητα, στο κατά πόσο στη Roζάβα δημιουργείται μια μορφή κράτους, και, τέλος, στο ποιες μπορεί να είναι οι σχέσεις της δημοκρατίας με την επανάσταση.



Εδώ, είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι δεν θέλουμε να απαξιώσουμε οποιαδήποτε κίνηση βελτιώνει την καθημερινότητα των Κούρδων προλετάριων, αλλά να προσπαθήσουμε να διακρίνουμε τα περιέχομενα αυτή της κίνησης, μέσα στα πλαίσια της κοινωνικής σύγκρουσης που πραγματοποιείται στην ευρύτερη περιοχή της Συρίας. Θεωρούμε, δηλαδή, ότι αξίζει να μελετήσουμε τον τρόπο που έφτασε να σχηματιστεί η σύγχρονη συνθήκη της κούρδικης αυτονομίας μέσα από τον τρόπο που μετασχηματίστηκαν οι πολιτικές του PKK ανάλογα με τις παγκόσμιες εξελίξεις, αλλά και τον τρόπο που η κίνηση των Κούρδων προλετάριων συνεχίζει να διαμεσολαβείται από τη σχέση του κράτους.

Το PYD, ο συριακός βραχίονας του PKK, βρίσκεται από τις αρχές του 2000 σε μια διαδικασία οικοδόμησης μιας νέας πολιτικό-διοικητικής δομής, της οποίας η έμπνευση βασίζεται στα έργα του M. Bookchin. Το νέο πολιτικό πρόγραμμα που εισήγαγε ο Οτσαλάν, και έχει ως οργανωτική δομή τις δημοκρατικές συνομοσπονδίες, κατάφερε να εφαρμοστεί με την υποχώρηση του συριακού κράτους. Η ελευθεριακή στροφή του PKK, που βασίζεται στην κοινοτιστική ομοσπονδιακή οργάνωση, τον φεμινισμό και την οικολογία, εμφανίζεται ως η μόνη πολιτική λύση απέναντι στην ήττα των προηγούμενων μορφών διεκδίκησης (αντάρτικο), αλλά και ως προσαρμογή στις νέες κοινωνικοπολιτικές συνθήκες (μη παροχής εξωτερικής βοήθειας μετά τη διάλυση της ΕΣΣΔ, αλλαγή διακρατικών ισορροπιών). Η αλλαγή αυτή δεν σημαίνει πως το PKK παραιτήθηκε από τον στόχο του, δηλαδή τη συγκρότηση κράτους· απλά αυτό θα επιτευχθεί μέσα από τη δημιουργία αυτόνομων κουρδικών περιοχών. Μπορεί ως έναν βαθμό ζητήματα καθημερινότητας να επιλύνονται στη Rojava μέσα από τη συμμετοχή στα αυτόνομα συμβούλια, ωστόσο αυτά λειτουργούν παράλληλα με μια κυβέρνηση που διεξάγει πόλεμο και διακρατικές διαπραγματεύσεις, εισπράττει φόρους, καταβάλλει μισθούς και διαθέτει το μονοπάλιο της βίας και της νομοθετικής εξουσίας· κράτος, δηλαδή.

Το κράτος δεν είναι απλά μία εξωτερική από τις κοινωνικές σχέσεις δομή, αλλά, αντίθετα, τις διαμορφώνει, όπως και διαμορφώνεται από αυτές, συνεχίζοντας την απρόσκοπτη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, αλλά και των σχέσεων του κεφαλαίου. Θεωρούμε, δηλαδή, ότι έχει μικρή σημασία το αν αυτές οι σχέσεις συνεχίζονται μέσα από δικτατορίες, αμεσοδημοκρατικές διαδικασίες, ανοιχτές ψηφοφορίες ή ακόμα και επαναστατικά συμβούλια. Καθώς ο σκοπός της κριτικής, στην περίπτωση που προσβλέπουμε στην ανατροπή αυτών των κοινωνικών σχέσεων και αμφισβήτηση των πολλαπλών εξουσιών, δεν βασίζεται στην κριτική των «υπερβολών» του καπιταλισμού, αλλά στην ανατροπή του.

Κατά τη γνώμη μας, όπως αναφέραμε και πρωτύτερα, κανένας λαός, όσο καταπιεσμένος και αν είναι από ένα ή περισσότερα έθνη-κράτη, δεν μπορεί να είναι επαναστατικός, καθώς εντός του υπάρχουν όλες οι ταξικές και κοινωνικές αντιθέσεις. Ο λαός αποτελεί την συγκολλητική ταινία που ενώνει τις κοινωνικές διαιρέσεις, ώστε να προχωρήσει με καλύτερους όρους η κεφαλαιακή σχέση.

Εδώ ακριβώς τίθεται το ζήτημα για μας και σε σχέση με τον χαρακτηρισμό της Ροζάβα ως επαναστατικής, καθώς γνωρίζουμε ότι προκείμενον να μιλήσουμε για μία επαναστατική διαδικασία, ωφείλουμε να διερεύνησουμε το κάτα πόσο έχουν αμφισβητηθεί η ατομική ιδιοκτησία, η μισθωτή εργασία, η αξία, η κυκλοφορία και συσσώρευση του κεφαλαίου, η οικονομία, οι έμφυλες και φυλετικές διακρίσεις ή, ακόμα, το μονοπάλιο της βίας.

Ο προβληματισμός, εν τέλει, έγκειται στο κατά πόσο οι μορφές οργάνωσης της καθημερινότητας καθίστανται επαναστατικές, όταν δεν βάζουν στο στόχαστρο τις σχέσεις παραγωγής και κυκλοφορίας εμπορευμάτων. Γιατί μπορεί οι αντιφάσεις να ενυπάρχουν σε κάθε υπάρχουσα κοινωνική διαδικασία, αλλά είναι διαφορετικό να προσπαθείς να τις ξεπεράσεις με επαναστατικό τρόπο και διαφορετικό να τις υπερασπίζεσαι, σαν η ίδια η ύπαρξη τους να υπονοεί την αφετηρία μίας κοινωνικής επανάστασης.

3. Για το γυναικείο ερώτημα στη Rojava

Αντίστοιχα, βλέπουμε την αλλαγή της θέσης της γυναικάς στην κουρδική κοινωνία. Η υιοθέτηση φεμινιστικών θεωριών από το PKK και η συμμετοχή γυναικών στον στρατό, σε διοικητικές και άλλες υπηρεσίες, αποτελεί ένα βήμα προς την αστικοδημοκρατική «ισότητα». Ερώτημα αποτελεί, ωστόσο, το κατά πόσο έχει τεθεί υπό αμφισβήτηση ο έμφυλος καταμερισμός της εργασίας ή και οι πατριαρχικές μορφές εξουσίας, όπως αναπαράγονται σε στιγμές της καθημερινότητας. Κατά πόσο, δηλαδή, η έμφυλη ισότητα δεν περιορίζεται στη μιντιακή προβολή των γυναικείων στρατευμάτων, αλλά αμφισβήτει τις σχέσεις εξουσίας στο σύνολο τους. Επιπλέον, μας προβληματίζει το γεγονός ότι η βελτίωση της θέσης της γυναικάς έρχεται με τον μιλιταρισμό και τη συμμετοχή στον στρατό. Γίνεται έτσι κομμάτι της διεύρυνσης της εθνικής κοινότητας που κατασκευάζεται, στην προκειμένη αυτών που είναι διατεθειμένοι να πολεμήσουν και να πεθάνουν για έναν ανώτερο σκοπό, δηλαδή για την πατρίδα. Έτσι, η θέση της γυναικάς μετατρέπεται σε ένα ζήτημα ισότητας μεταξύ των πολιτών-οπλιτών του έθνους-κράτους. Από την άλλη, αναγνωρίζουμε ότι ο ίδιος ο πόλεμος αποτελεί ένα πεδίο κατά το οποίο ενισχύεται η (επαν)ένταξη της γυναικάς στην αγορά εργασίας, αλλά και στις στρατιωτικές επιχειρήσεις, λόγω της έλλειψης εργατικού και στρατιωτικού δυναμικού. Το γεγονός αυτό πράγματι μπορεί να λειτουργήσει πρωθητικά για τη θέση των γυναικών στις σύγχρονες κοινωνίες, ωστόσο αντίστοιχες περιπτώσεις μας δείχνουν πως με το πέρας του πολέμου οι έμφυλοι ρόλοι συνήθως επανέρχονται στην προγενέστερη κατάσταση. Τέλος, η μιντιακή χρήση της ένοπλης γυναικείας εικόνας, συνήθως μάλιστα αναπαράγοντας δυτικά πρότυπα ομορφιάς, ενισχύει την στρατιωτικοποιημένη απελευθέρωση και παραβλέπει πλήρως τις υπόλοιπες πτυχές της καθημερινής ζωής.

4. Ισλαμικό Κράτος

Το άλλο μόρφωμα, το οποίο κατάφερε να εγκαθιδρυθεί μέσα από την υπαναχώρηση των αγώνων ενάντια στο συριακό κράτος και τον εμφύλιο πόλεμο, είναι το Ισλαμικό κράτος (ΙΚ). Το ΙΚ αποτέλεσε μια δομή κρατικού τύπου με όραμα την επανίδρυση του Χαλιφάτου. Ασκώντας κριτική στον τρόπο λειτουργίας των θεσμών των γειτονικών κρατών, αλλά και στους δημοκρατικούς θεσμούς της Δύσης, καταφέρνει να ενσωματώσει ένα μεγάλο κομμάτι των ανθρώπων που εξεγέρθηκαν ενάντια στο καθεστώς του Ασάντ. Αυτό θα μπορούσαμε να πούμε πως έγινε αφενός λόγω της ενσάρκωσης ενός ουτοπικού θρησκευτικού οράματος, και αφετέρου λόγω της υπόσχεσης για ενοποίηση, εξειρήνευση, εξορθολογισμό και εκσυγχρονισμό της οικονομίας. Κατάφερε, επομένως, εν καιρώ πολέμου να συγκροτήσει ένα κράτος με δικό του στρατό, νόμισμα, οικονομία, νομικό σύστημα απονομής δικαιοσύνης, η λειτουργία του οποίου βασίζεται σε μία ερμηνεία του κορανίου. Η κανονική λειτουργία του κράτους και η υλική εξασφάλιση των κατοίκων του εν καιρώ πολέμου προσέφερε αίσθηση «ασφάλειας» και σταθερότητας. Η διατήρησή του, δηλαδή, δεν βασίστηκε μόνο στην στρατιωτική υπεροχή (όπως τονίστηκε από τα μίντια), αλλά και στην εξασφάλιση της κοινωνικής ειρήνης, την πλήρη λειτουργία των κρατικών θεσμών, και τη διατήρηση των συμφερόντων της αστικής/καπιταλιστικής τάξης.

Βέβαια, το ΙΚ σε μεγάλο βαθμό πλέον έχει υποχωρήσει. Ενδιαφέρον έχει, λοιπόν, η διερεύνηση των λόγων που αυτό έχει ηττηθεί.

